

ISTORICUL CERCETĂRIILOR PRIVITOARE LA AȘEZAREA ȘI FORTIFICAȚIA ROMANĂ DE LA MICIA

Ioan Andrițoiu

Plasată pe teritoriul actualei comune Vețel, pe malul stâng al Mureșului (anticul Marisus), așezarea de la Micia¹ s-a dezvoltat pe lângă castrul roman, fiind dependentă de acesta. Primele unități auxiliare cantonate la Micia au polarizat în jurul lor și primele grupuri de civili (familiile soldaților, negustori, meșteșugari și alte grupuri care au însoțit aceste trupe). Curând, acestora li se adaugă importantul grup de coloniști, sosiți „*ex toto orbe Romano*”, care contribuie din plin la organizarea unei comunități de tip roman în *vicus*-ul militar².

Importanța și extinderea teritorială a acestei așezări (spre est, vest, sud și nord, cuprinzând circa 25 ha³) este evidențiată și de varietatea vestigiilor materiale (substrucții de edificii, numeroase monumente epigrafice și sculpturale, morminte, variate artefacte), ieșite la lumină fortuit, cu prilejul lucrărilor agricole sau afectate și doar parțial salvate în timpul construirii, în anii '60-'70, a termocentralei de la Mintia și, într-o proporție mai redusă, în urma cercetărilor arheologice propriu-zise.

¹ Privitor la bibliografia Miciei, a se vedea Alicu 1998, p. 401-425. Amintim faptul că Micia, ca și celelalte așezări cunoscute în perioada imediată ce a urmat cuceririi Daciei, nu continuă evolutiv vreo așezare pre-romană a epocii târzii a fierului (Munteanu 2000, p. 174).

² Încercând să estimeze, în funcție de numărul soldaților, pe cel al locuitorilor *vici*-lor militare din Dacia, pe baza unui raport de 1:2, D. Benea (1993, 4, p. 288) avansează cifra de aproximativ 115.000 locuitori. Această masă apreciabilă de oameni reprezintă ceea ce numim „colonizarea organizată a Imperiului”. În opinia lui C. Opreanu (2001, p. 428-429), colonizarea masivă a Daciei de către Traian „...a reprezentat o acțiune cu urmări mult mai tranșante și mai rapide decât în cazurile altor provincii...”, motiv pentru care consideră că „...romanizarea Daciei era în linii generale încheiată la sfârșitul domniei lui Traian”.

³ Țeposu Marinescu 1997, p. 357. După alte estimări (Petculescu et alia 2001, p. 268), suprafața cuprinsă de *vicus*-ul militar de la Micia era doar de 15 ha.

Importanţa militară a Miciei⁴ este evidenţiată de castrul⁵ trupelor auxiliare (cu suprafaţa de aproximativ 7,2 ha)⁶, plasat pe terasa inferioară de pe malul stâng al Mureşului, într-o zonă cu importanţă strategică deosebită, la 3 km est de defileul de la Brănişca. Situat la graniţa de vest a provinciei Dacia, pe o arteră de comunicaţie, terestră şi pe apă, castrul de la Micia a fost primul obiectiv fixat de romani în sectorul văii Mureşului, având menirea să apere şi să asigure controlul asupra drumului dinspre vest spre interiorul provinciei⁷, ca şi siguranţa accesului spre regiunea auriferă a Munţilor Apuseni⁸.

⁴ Micia, ca principal castru al trupelor auxiliare, era plasat în apropierea graniţei de vest a provinciei, la o distanţă de 45000 de paşi (cca. 70 km) faţă de Apulum. Informaţia o aflăm din textul înscris pe o piatră kilometrică (*miliarium*), din tuf calcaros, având forma unei coloane, ridicată cu prilejul refacerii drumului pe Mureş dintre cele două centre în timpul împăratului Trebonianus Gallus (251-253) (*IDR*, III 3, 50; Petculescu 1982, p. 87; *IstRom* 2001, p. 194).

⁵ Rolul deosebit al castrului în viaţa armatei romane este remarcat de către Titus Livius (*De la fundarea Romei*, V, Bucureşti, 1963, p. 207), în discursul atribuit lui Aemilius Paulus, rostit în ajunul bătăliei de la Pydna (168 î.Chr.): "Strămoşii noştri socoteau că un castru fortificat este aidoma unui port la mare, în care o oştire se poate mişca în orice împrejurare, de unde poate să iasă la luptă şi unde să se poată retrage din luptă, atunci când este zguduită de furtună. De aceea, strămoşii noştri, după ce îşi construiau castrul cu fortificaţii, îl întăreau şi cu o pază puternică... Castrul, acest sălaş vremelnice, este a doua patrie a ostaşului, parapetele castrului sunt ca zidurile cetăţii, cortul său reprezintă casa şi penajii săi".

Complexul proces de organizare a noii provincii, avea ca element esenţial, încheierea sistemului defensiv al Daciei (stabilirea garnizoanelor trupelor şi conceperea reţelei de drumuri). Iniţiat de Traian, acest sistem a fost realizat, în liniile sale generale, de către urmaşul său, Hadrian (reorganizarea provinciilor Daciei şi crearea celor trei armate provinciale - *exercitus*). Cf. Gudea 1974, p. 182-192; 1975, p. 71-86; 1986, p. 183-203 etc.

Sistemul defensiv al Daciei romane avea ca principal element constitutiv castelele, amplasate, în funcţie de configuraţia geografică, pe principalele artere ale provinciei, cum ar fi drumul de la Dunăre, prin Tibiscum, Ulpia Traiana, Apulum şi până la Porolissum sau pe artere care făceau legătura cu Imperiul, trecând prin zone controlate de romani (de exemplu, pe valea Mureşului spre Pannonia). Deşi în timpul lui Traian, pe malul stâng al Mureşului inferior, au existat câteva fortificaţii (la Cenad, Bulci, Aradul Nou), păzite de detaşamente din legiunile IIII Flavia Felix şi XIII Gemina, acestea sunt ulterior abandonate. Micia rămânea, astfel, principala fortificaţie dinspre vest, pe cursul Mureşului.

⁶ În provincia Dacia, pentru secolele II-III, se cunosc 17-18 trupe auxiliare, cantonate atât pe limes, cât şi în interiorul ei. Ele pot fi grupate în unităţi regulate (*alae*, de cavalerie şi *cohortes*, de infanterie). Recrutate din diferite popoare, al căror nume îl poartă, trupele auxiliare (*auxilia*) îşi vor completa, în timp, efectivele cu elemente locale. Cele mai statornice în păstrarea ariei iniţiale de recrutare, ca şi a tradiţiilor străbune, sunt trupele de orientali (commageni, sirieni, palmirieni). Cu timpul, pentru refacerea efectivelor acestora, se trece şi la recrutări din provincia Dacia. La Micia, urmaşul unui maur din unitatea staţionată acolo intră în *Cohors II Flavia Commagenorum* (CIL, III, 6267 = *IDR*, III 3, 166). Există şi situaţii opuse, de pătrundere a unor orientali în *Numerus Maurorum Miciensium* (CIL, III, 6267 = *IDR*, III 3, 166).

⁷ Rolul strategic deosebit deţinut de Micia la graniţa de vest a Daciei a trebuit să-i determine pe romani să constituie un sistem defensiv complex la vest de aceasta, care se baza pe castru. Cercetările de teren în zona Veţel-Ilia întreprinse de Şt. Ferenczi (1979, p. 133-134) nu au dus la identificarea unor elemente de fortificaţie care să susţină această ipoteză. Cu toate acestea, prezenţa la Cladova - Dealul Carierei (Cetăţii), jud. Arad a unor cărămizi cu ştampile aparţinând Cohortei II Flavia Commagenorum, alături de cele ale Legiunii XIII Gemina (Hügel 1996, p. 74-75, pl. 2, 1a-c), susţine ideea implicării acestei formaţiuni auxiliare de la Micia într-un sistem de apărare avansată.

⁸ Se admite că graniţa provinciei în această zonă se plasa la vest de Micia (şi la est de Ilia), de unde, trecând peste culmile M. Apuseni, ajungea în valea Crişului Repede, la castrul de la Bologa, unde începea apărarea Daciei Porolissensis. În interiorul provinciei se aflau şi exploatările aurifere din zona montană, protejate de trupele auxiliare de la Micia sau de unele formaţiuni mai mici amplasate în zonă (patru monumente votive descoperite la Alburnus Maior în *Area Sacra*, confirmă existenţa unei *statio* condusă de un *beneficiarii consulares*, subofiţer dependent de guvernatorul consular). Cf. Wollman 1986, p. 257-259, 290-293; Moga 1980, p. 141-149; 2003, p. 16-24; Cociş et alia 2003, p. 149, 151.

După câteva secole de la retragerea oficialității romane din Dacia, falnicele construcții ale Miciei cu impunătorul său castru își pierd semnificația, importanța și sensul deținute în epoca romană, peste istoria lor așternându-se vălul uitării și al nepăsării. Imaginea care o ofereau aceste ruine putea fi asemănătoare celei cuprinse în relatările diplomatului francez J. Bongars, personaj cu o aleasă cultură umanistă, care în călătoria sa la Constantinopol, trece, în anul 1585, prin Transilvania. Cu acest prilej, copiind unele inscripții romane, în principal de la Alba Iulia, observă cu amărăciune că acestea se aflau risipite, pierdute sau expuse la intemperii în diferite locuri în câmpurile de ruine ale fostelor construcții din așezările romane⁹.

Probabil de timpuriu, încă din zorile evului mediu, ruinele Miciei sunt utilizate de către localnici ca o adevărată carieră, din care se extrag blocuri de piatră și de marmură (unele cu inscripții) pe care le utilizează ca materiale de construcție. Așa poate fi explicat faptul cum, în timp, monumente ale Miciei, ca de altfel și din alte ruine romane, au fost reutilizate în diverse amenajări (la biserici, castele, conace etc.) sau au primit diferite alte întrebuințări în gospodăriile sătenilor. Dintre monumentele a căror soartă o cunoaștem, amintim aici că o inscripție votivă de la Micia este dusă, la o dată neprecizată, la biserica din Șoimuș unde este refolosită drept suport al mesei din altar¹⁰. O soartă asemănătoare o are și o stelă funerară, care a fost încastrată în pavajul din interiorul bisericii reformate din Mintia, iar o placă onorifică a fost zidită, cu fața scrisă în afară, în balustrada scărilor de intrare în fostul castel feudal din această localitate¹¹.

În egală măsură, ruinele Miciei au atras atenția și amatorilor de antichități. Principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen (1613-1629), și-a decorat palatele sale din Alba Iulia și Hunedoara cu sculpturi și monumente epigrafice romane. Așa ar putea fi explicată prezența la Hunedoara a unei stele funerare și a unui altar votiv provenind de la Micia¹². Împăratul habsburgic Carol al VI-lea (1711-1740), cunoscut pentru colecțiile sale de antichități, dispune ca o serie de obiecte descoperite la Mehadia și Micia să fie trimise Cabinetului imperial de antichități de la Viena¹³.

Monumente epigrafice și sculpturale provenind de la Micia au intrat și în unele colecții particulare, împodobind parcurile castelelor nobiliare (baronul Jósika Lajos la Brănișca, Nopcea la Zam, Gezá Kuun la Mintia¹⁴, Samuel Brukenthal la Avrig¹⁵). Ele sunt întâlnite și la prefectura din Deva¹⁶, la unele case (Váradi la Deva și Chimindia) sau în unități școlare (Liceul reformat din Orăștie)¹⁷.

⁹ IDR, I, 1975, p. 35, 40.

¹⁰ Adus de săteni din ruinele Miciei cu prilejul construirii bisericii de lemn a localității Șoimuș, la 1705 (IDR, III 3, 49).

¹¹ IDR, III 3, 56, 159; *VeșelMon*, p. 60-61.

¹² IDR, III 3, 180; Opriș 1988, p. 17.

¹³ Opriș 1988 p. 17.

¹⁴ Cea mai valoroasă și mai veche colecție de monumente romane provenite de la Micia (I.I. Russu, IDR, III 3, 156-157, 161, 163, 169, 177-179, 185, 188), amintită încă din anul 1776 (*HTRTE*, 10, 1899, p. 111-112), dar probabil mult mai veche, se afla expusă în parcul castelului de la Mintia. La sfârșitul sec. XIX, contele Kuun G., un pasionat colecționar, completează cu noi piese această colecție (Cf. și Daicoviciu 1969, p. 166 și nota 9).

¹⁵ IDR, III 3, 165.

¹⁶ Torma 1879, p.108-109, nr. 59-61; IDR, III 3, 78-79, 151.

¹⁷ Liceul reformat din Orăștie și-a constituit o colecție de antichități romane prin interesul manifestat de profesorul János B., care vizitează ruinele Miciei, de unde achiziționează, în 1912-1913, câteva inscripții pe care le aduce la Orăștie și apoi le face cunoscute, alături de alte descoperiri, în reviste de specialitate (János 1912, p. 396-400; 1913, p. 260-261; Daicoviciu 1969, p. 167; Macrea 1965, p. 141-161; *VeșelMon* 2002, p. 61).

Distrugerii de amploare ale ruinelor Miciei, care îşi pierduseră de mult timp valoarea, importanţa şi utilitatea, sunt determinate şi de efectuarea unor lucrări publice. J. Neugebaur aminteşte că, în anul 1806, blocuri de piatră din zidurile de la Micia au fost dislocate şi folosite pentru repararea şoselei spre Ilia, distrusă de apele învolburate ale Mureşului, în zona Brănişca¹⁸.

Construirea, în anul 1869, a căii ferate Deva-Arad, a afectat din plin necropola, parte din aşezare şi castrul de la Micia, în porţiunea care le traversa, distrugând o bună parte din vestigiile aflate pe traiectul acesteia¹⁹.

Sub influenţa ideilor iluministe are loc definirea şi sistematizarea conceptului de valoare culturală, domeniu care cuprindea şi monumentele antice. Primele demersuri constau în anevoioasa muncă de culegere şi semnalare a textelor inscripţiilor antice. Datorită importanţei lor deosebite, antichităţile din Transilvania, în general, ca şi cele de la Micia, în special, au atras de timpuriu atenţia unor personalităţi ale lumii ştiinţifice europene, care vin la faţa locului pentru a le cerceta²⁰. La începutul secolului XVI, pentru Dacia erau cuprinse în „bibliografia” manuscrisă aproape o sută de piese epigrafice²¹.

Primele informaţii privind ruinele castrului trupelor auxiliare şi a aşezării romane de la Micia aparţin începutului secolului al XVIII-lea. Atunci, italianul Giuseppe Ariosti din Siena, ofiţer în armata austriacă, care a condus lucrările de construire a cetăţii de la Alba Iulia, cercetează şi copiază inscripţii romane aflate în mai multe localităţi transilvane, printre care şi de la Micia²².

Un alt italian, A.F. Marsigli, originar din Bologna, aflat în slujba împăratului Leopold I al Austriei (1658-1705), în calitate de expert militar şi inginer, a fost prezent mai mult timp în Țările Române şi, în special, în Transilvania, în timpul războaielor cu turcii de la sfârşitul sec. XVII şi apoi după pacea de la Carlovitz (1699). Prilej cu care, cercetând locurile cu scopuri militare, îşi îndreaptă atenţia şi asupra ruinelor romane pe care le examinează, le descrie şi le însoţeşte de o bogată ilustraţie grafică. Informaţiile pe care le transmite, între care şi cele despre Micia, sunt şi în prezent utile şi preţioase²³.

În a doua jumătate a secolului XVIII, maiorul austriac S.J. Hohenhausen într-un studiu privind antichităţile Daciei, face unele observaţii şi asupra castrului de la Micia²⁴.

Şi oficialităţile austriece încep să manifeste un interes pentru antichităţile Transilvaniei, exemplificate, în principal, prin inscripţiile romane. La 1830, într-o

¹⁸ J.F. Neugebaur (1851, p. 52. 64) remarcă, în anul 1847, faptul că latura lungă a castrului avea 380 de paşi, cea nordică, 200 de paşi, iar zidul se păstra pe cca 15 picioare înălţime (4,70 m). Pe latura nordică a castrului era încă vizibil locul porţii de intrare a castrului. La sud-vest de castru sesizează sarcofage şi oase, iar pe întreaga întindere a aşezării, cărămizi, ţigle şi fragmente ceramice. Cf. şi Daicoviciu 1969, p. 164, nota 2.

Zona castrului de la Micia, numită de către sătenii din localitatea Veţel “Grădişte”, folosită ca teren agricol, a fost “curăţită” cu prilejul lucrărilor sezoniere prin înlăturarea a numeroase blocuri de piatră ce formau substrucţiunile unor edificii sau a unor monumente şi altare votive.

¹⁹ O stelă funerară de calcar nisipos a Antoniei Quaeta a fost descoperită cu acest prilej (Torma 1882, p. 115, nr. 59; IDR, III 3, 162).

²⁰ Pentru literatura veche a Miciei a se vedea Torma 1880. Cf. şi Alicu 1998, p. 401-425.

²¹ IDR, I, 1975, p. 37.

²² G. Ariosti primeşte şi misiunea achiziţionării unor monumente epigrafice din Transilvania, care, transportate în anul 1829 pe Mureş şi Dunăre, vor fi zidite la Viena în pereţii sălii baroce de la Hofbibliothek (I.I. Russu, IDR, I, 1975, p. 44-45; Lascu 1968, p. 137-138; Oprea 1988, p. 21).

²³ Cuprinse într-o grandioasă monografie (*Danubius Pannonico-Mysius, observationibus geographicis, astronomia, physicis prelustratus et in sex tomos digestus* ab Aloysio Ferd. com. Marsili Hagae-Amstelodami, I-II 1726, după Macrea, 1965, p. 144 şi nota 10; IDR, III 1, 1975, p.43-44; Oprea 1988, p. 17).

²⁴ Hohenhausen 1773, p. 36-37.

scrisoare a directorului Cabinetului de numismatică și antichități din Viena, Anton von Steinbücke, adresată guvernatorului principal al Transilvaniei, baronul Jósika, sunt prezentate unele recomandări privitoare la conservarea și la accesibilitatea monumentelor epigrafice romane spre a facilita munca eventualilor cercetători. În același timp, se solicită guvernatorului să dispună trimiterea la Viena a copiilor după inscripțiile romane sau medievale aflate în principatul Transilvaniei, ca și unele detalii cu privire la forma, mărimea sau eventuale ornamente prezente pe monumentele cu inscripții. Deși solicitarea urma să satisfacă un interes personal al directorului Cabinetului din Viena (publicarea unui corpus de inscripții antice și medievale din Imperiul habsburgic, intenție nefinalizată), Th. Mommsen, studiind acest manuscris, include de la Micia, în corpusul său de inscripții, trei altare votive²⁵.

Spre mijlocul secolului al XIX-lea, contele Kemény József, un entuziast colecționar de monumente, de obiecte și monede romane²⁶, păstrate în castelul de la Luncani (lângă Turda), a vizitat numeroase ruine, printre care și cele de la Micia, unde a văzut și a copiat câteva monumente epigrafice²⁷.

În anul 1847, consulul austriac de la București, J.F. Neugebauer, a călătorit prin Transilvania și vizitând ruinele romane, în care include și pe cele de la Micia, ca și numeroase colecții particulare păstrate în castele nobiliare, înregistrează minuțios inscripții, monumente sculpturale sau materiale arheologice (ceramică, monede), pe care le descrie într-un repertoriu arheologic la care se fac numeroase referiri și în prezent²⁸.

Tot atunci, pasionatul colecționar, Lugosi Fodor András, medic din Deva, vizitând vestigii romane din Transilvania, transcrie numeroase inscripții și publică o carte (*Gyűjteménye némely Marosnémeti és Veczeli határomkiásott Római sir- és emlékköveknek*, Cluj, 1844) a cărei valoare științifică este scăzută. Însemnările sale sunt cuprinse și într-un manuscris arheologic-epigrafic care prezintă importanță în special pentru monumentele care între timp s-au pierdut, manuscris utilizat și de Th. Mommsen²⁹.

În prima jumătate a sec. XIX un rol important în cercetările arheologice privitoare la epoca romană este deținut de activitatea lui M.J. Ackner din Gușterița (Sibiu), prin cercetările de teren, sondajele efectuate, colecționarea de obiecte, ca și prin publicarea unor articole sau studii arheologice remarcate printr-o ținută științifică riguroasă. M.J. Ackner a vizitat în mai multe rânduri Micia și pe colecționarii de monumente provenind de acolo, prilej cu care a copiat, controlat și verificat textele inscripțiilor votive și funerare pe care le-a inclus în culegerea sa³⁰.

²⁵ CIL, 1341, 1373, 1380. Cf. Lascu 1968, p. 137-139.

²⁶ Winkler, Hopârteanu 1973, p. 27-42; IDR, I, 1975, p. 48.

²⁷ Macrea 1965, p. 147; *VeșelMon* 2002, p. 61

²⁸ Pe lângă sondajul arheologic efectuat și descrierea ruinelor castrului, cu consemnarea dimensiunilor fortificației, J.F. Neugebauer copiază și câteva inscripții funerare de la Micia pe care le include în lucrarea sa (1851, p. 54, nr. 11 = IDR, III 3, 171; p. 55, nr. 20 = IDR, III 3, 186; nr. 21 = IDR, III 3, 169; p. 57, nr. 34 = IDR, III 3, 182; nr. 36 = IDR, III 3, 157; nr. 37 = IDR, III 3, 178; nr. 38 = IDR, III 3, 185; p. 58, nr. 45 = IDR, III 3, 179).

²⁹ Manuscrisul lui Fodor A., păstrat la Biblioteca Centrală din Cluj-Napoca, prezintă reproduceri pe planșe ale unor monumente - altare și fragmente arhitectonice - descoperite la Micia și depozitate la castelul din Mintia (Fodor, VI, pl. 53). În volumul VII al manuscriselor sale (p. 76) este copiat și planul castrului de la Micia, realizat de către baronul Hohenhausen (*Die Alterthümer Daciens*, Wien, 1775, p. 36-37, după Daicoviciu 1969, p. 164 nota 5). Cf. și Macrea 1965, p. 147-148.

³⁰ M.J. Ackner (1856, p. 5, 87), vizitând ruinele de la Micia, însoțit uneori de prietenul și colaboratorul său, Fr. Müller, amintește și el păstrarea unor ziduri ale castrului, construite din piatră de nisip sau calcar, înalte de 10 picioare, ca și trimiterea la k.k. Münzen und Antiken-Cabinet din Viena a unor obiecte

În repertoriul său arheologic, C. Goos³¹, profesor de istorie la liceul german din Sighişoara, cunoscut epigrafist şi istoric al Daciei, oferă informaţii despre castrul de la Micia, preluate din scrieri mai vechi, ca şi semnalarea la sud de fortificaţie, aproape de poalele dealurilor, spre Herepeia, a unor substrucţii de clădiri.

Pentru alcătuirea monumentalei sale lucrări, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, realizare ştiinţifică durabilă, Theodor Mommsen va întreprinde în anul 1857 o călătorie în Transilvania, prilej cu care a văzut şi descris, printre altele, şi monumentele de la Micia, multe dintre acestea aflate în colecţii particulare (Brukenthal, Jójika, Várady, Kuun).

La Veşel, pe lângă consemnarea unor monumente, materiale arheologice şi descrierea ruinelor aşezării romane Micia, J.F. Neugebauer efectuează, în iulie 1847, şi primele investigaţii arheologice sub forma unor mici sondaje arheologice, practicate pe latura nordică a castrului. De numele acestuia se leagă astfel începutul cercetării propriu-zise a acestui sit³².

Peste o jumătate de secol, în august-septembrie 1892, J. Jung³³, eminent istoric şi epigrafist, profesor la Universitatea din Praga, va întreprinde o călătorie de studii în Transilvania, prilej cu care, la Micia, în zona de la est de castru, va face un mic sondaj, în locul unde era plasată necropola. Urmarea acestei investigaţii este deosebită, având ca rezultat descoperirea altarului funerar a lui P. Aelius Ianuarius³⁴ (Pl. 19, 2), a cunoscutei edicule (Pl. 30), singura din Dacia păstrată integral, ca şi a unor lei funerari şi fragmente de coloană³⁵.

Interesul pentru istoria Daciei romane, în general şi pentru antichităţile romane, în special, va cunoaşte o extindere în a doua jumătate a secolului al XIX-lea prin constituirea unor societăţi istorico-arheologice, între care şi Societatea de istorie şi arheologie a judeţului Hunedoara³⁶, preocupate de ocrotirea patrimoniului cultural şi de înfiinţarea, în capitalele de judeţ ale Transilvaniei, a unor muzee. Crearea la Deva a unei instituţii muzeale care să depoziteze, să păstreze şi să valorifice acest tezaur al activităţii umane reprezentat de vestigiile arheologice, devenită o necesitate, se finalizează în anul 1882 din iniţiativa Societăţii de istorie şi arheologie nou constituite, sprijinită de un grup de entuziaşti slujitori ai muzei Clio.

descoperite la Micia (după Daicoviciu 1969, p. 164, nota 5). Cf. şi Wollmann 1982, p. 48, 51, 97, 105, 108, 122, 155, 163.

Cu acest prilej, M.J. Ackner a copiat, revăzut şi controlat textele de pe monumentele votive şi funerare provenind de la Micia, pe care le-a inclus în studiul său *Die römischen Inschriften in Dacien*, Wien, 1865 (242=IDR, III 3, 171; 243=IDR, III 3, 157; 244=IDR III 3, 169; 255=IDR, III 3, 178; 240=IDR, III 3, 186; 241=IDR, III 3, 179; 246=IDR, III 3, 185; 247=IDR, III 3, 182; 899=IDR, III 3, 166) sau în alte publicaţii ale sale.

³¹ Goos 1876, p. 122-123, s.v. Veczel.

³² Neugebauer 1851, p. 52, 64. Cf. şi Daicoviciu 1969, p. 164, nota 2, p. 167.

³³ Macrea 1965, p. 152.

³⁴ Jung 1894, p. 12; *CIL*, III, 12567; *IDR*, III 3, 156. J. Jung a publicat şi două importante lucrări privitoare la Dacia (*Roemer und Romanen in den Donauländer*, Innsbruck, 1877; *Die romanischen Landschaften des römischen Reiches*, 1881; *Fasten der Provinz Dacien*, 1894, după *IDR*, I, 1975, p. 59, şi nota 37).

³⁵ *HTRTÉ*, 7, 1891-1892, p. 119; *ArchÉrt*, 12, 1892, p. 443; Cumont 1894, p. 23-24, fig. 3-4; Florescu 1930, p. 80-81, fig.3.

³⁶ Organizarea la Deva în anul 1880 a Societăţii de istorie şi arheologie, ca şi a muzeului, sunt datorate lui Téglás G. (1848-1916), profesor de ştiinţele naturii şi director al liceului din localitate, arheolog şi epigrafist autodidact. În lumea ştiinţifică este cunoscut prin numeroasele cercetări de teren, prin săpăturile arheologice efectuate (împreună cu Király P. a dezvelit ruinele amfiteatrului roman de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa), prin numeroasele articole, note şi studii publicate în cunoscute reviste ale timpului (*ArchÉrt*, *ArchKözl*, *ErdMúz*, *AEM*, *HTRTÉ* etc.), ca şi prin monografia istorică a judeţului Hunedoara.

Pe baza cercetărilor de teren efectuate de către unul din membri săi, Keller Ottó (1880), în suprafața castrului de la Micia³⁷, Societatea de istorie și arheologie din Deva a intenționat să întreprindă în acel loc și cercetări arheologice³⁸. Din motive ce rămân necunoscute, această inițiativă nu va fi însă materializată.

Concomitent cu activitatea de depistare și colecționare a vestigiilor antice, îndeosebi a monumentelor sculpturale și epigrafice romane, provenind în principal de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa și Micia, s-au pus și bazele unei meritorii activități științifice, de cercetare, materializată prin publicarea de către membri Societății de istorie și arheologie din Deva, în cele 22 de numere ale anuarului acesteia (*A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve*, 1882-1914) sau în alte reviste de specialitate, a numeroase studii pe teme de arheologie în care sunt descrise și analizate și monumentele romane descoperite la Micia.

După anul 1918, prin trecerea colecțiilor muzeului în patrimoniul statului român și prin organizarea Secțiunii pentru Transilvania a Comisiunii Monumentelor Istorice, vestigiile istorice ale Miciei vor beneficia de primele măsuri de protecție prin constituirea unei rezervații arheologice în zona castrului, care dispunea de o suprafață de 58 de jugăre³⁹. Cercetările arheologice ce se vor iniția în mai multe așezări antice din Transilvania, patronate de noul organism, s-au ridicat la un nivel științific superior, atât ca metodă de investigație, cât și în ce privește interpretarea istorică.

În noul context, primele cercetări sistematice în situl de la Micia, inițiate de C. Daicoviciu în anii 1929-1930, secondat de directorul muzeului din Deva, I. Malasz, beneficiind de suportul financiar al Comisiunii Monumentelor Istorice, completat cu unele donații⁴⁰, vizează cunoașterea sistemului de apărare prin investigarea laturei nordice a castrului, ca și a construcțiilor plasate între latura nordică a fortificației (aflate la 70 m nord de aceasta) și malul Mureșului. Extinse pe o structură stradală, acestea au fost definite ca fiind “un cartier comercial și industrial din jurul portului” al așezării⁴¹.

Investigații de aceeași amplitudine vor fi întreprinse și în anii următori (1935, 1939, 1947-1948) de către Oct. Floca, noul director al muzeului din Deva, în așezarea civilă, în necropola de est sau la templele zeilor mauri și al lui Jupiter Hierapolitanus⁴². În paralel, Oct. Floca întreprinde și o susținută și anevoioasă activitate de salvare și recuperare a monumentelor epigrafice provenind de la Micia, aflate până atunci la curțile nobiliare din Mintia, Brănișca, Geoagiu și Zam, pe care le introduce în lapidariul muzeului din Deva⁴³.

Începerea lucrărilor de construcție a unei mari termocentrale, care suprapunea și afecta părțile sudică și estică ale așezării, necropola estică, ca și partea sudică a

³⁷ Téglás 1895, p. 92.

³⁸ Téglás 1892, p. 115; Daicoviciu 1969, p. 166-167.

³⁹ Opreș 1988, p. 122. „Statutele pentru organizarea și conducerea Muzeului județean Hunedoara” din Deva, elaborate în anul 1920, cuprindeau printre responsabilitățile directorului supravegherea în interes științific a stațiunilor arheologice de la Sarmizegetusa, Micia (Vețel), Grădiște (Sarmizegetusa Regia) și Cetatea Devei (Picioruș 1979, p. 528). Concretizarea acestor prevederi statute este evidențiată de raportul directorului Muzeului județului Hunedoara (I. Malasz) pe anul 1928, înaintat Comisiunii Monumentelor Istorice, secțiunea pentru Transilvania, din care reies acțiunile desfășurate pentru salvarea unor bunuri mobile și a monumentelor, pentru punerea sub protecția legii a rezervațiilor arheologice de la Micia și Sarmizegetusa (Opreș 1988, p. 122 și nota 174).

⁴⁰ În anul 1929, ministrul cultelor Aurel Vlad alocă pentru săpăturile arheologice de la Micia suma de 50.000 lei (Opreș 1988, p. 122).

⁴¹ Daicoviciu 1969, p. 162-175.

⁴² Floca 1941, p. 1-116; 1953a, p. 761-763; 1953b, p. 773-784.

⁴³ Picioruș 1979, p. 528; Opreș 1988, p. 211, 219 și nota 103.

castrului, a determinat și impus, în același timp, un interes sporit pentru cercetarea sitului de la Micia. Se cuvin amintite în primul rând acțiunile de salvare a unor monumente apărute cu ocazia diferitelor amenajări (1967-1969), dificile de derulat într-un context dat⁴⁴, întreprinse de dr. Oct. Floca, L. Mărghită și de semnatarii acestor rânduri. În paralel sunt efectuate săpături de salvare și sondaje de mai mică intensitate, impuse de unele situații concrete⁴⁵.

În anii următori sunt inițiate și cercetări sistematice, mai ample, care vizează obiective complexe (grupul de cuptoare pentru ars ceramica și materiale de construcție⁴⁶, amfiteatrul militar⁴⁷, castrul⁴⁸, termele⁴⁹, necropola⁵⁰). În aceste investigații sunt implicate, pe lângă muzeul din Deva, Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca și, apoi, începând cu anul 1976, datorită transferului la București a unora dintre cercetătorii implicați în investigațiile de la Micia (Lucia Țeposu Marinescu și Liviu Mărghită) și Muzeul național de istorie a României (castru, terme și mai recent vicusul militar)⁵¹.

⁴⁴ În situația delicată care a apărut după ce a fost dată, de către reprezentanți ai forurilor științifice, aprobarea pentru începerea lucrărilor pe șantierul viitoarei termocentrale de la Mintia, fără stipularea unor cercetări prealabile, absolut obligatorii, care ar fi trebuit să se desfășoare în zonele afectate, activitatea de salvare a monumentelor de la Micia, desfășurată timp de câțiva ani de restrânsul colectiv al muzeului din Deva, a fost în bună parte facilitată de sprijinul primit din partea constructorului (de la simpli muncitori, șefi de echipă, maiștrii, ingineri, directori etc.). Acest ajutor s-a concretizat apoi și prin susținerea, materială și logistică, a lucrărilor de consolidare efectuate la amfiteatrul militar și la termele descoperite și cercetate în acea perioadă.

⁴⁵ Reamplasarea actualei șosele Deva-Ilia, în zona așezării romane de la Micia, de-a lungul liniei ferate, a permis pe atunci tânărului cercetător Liviu Mărghită (1970, 4, p. 579-594, fig. 1-17) să investigheze pe acest duct, la est de castru, într-o fâșie de aproximativ 50 m lățime, un număr de opt edificii cu o planimetrie elaborată.

Densitatea construcțiilor, dimensiunile și aspectul edificiilor, databile în a doua jumătate a sec. II și în sec. III, cerințele de confort pe care le îndeplineau (hypocaust, pardoseala camerelor din mortar și mozaic, zugrăvirea policromă a pereților, pavarea spațiului din afara clădirilor), surprinderea suprapunerilor de ziduri, mărturie a unor reamenajări ce evidențiază evoluția construcțiilor de la Micia ca o consecință a unei conjuncturi economice și politice favorabile, ca și elementele arhitectonice găsite în asociere (capitelluri de marmură, fragmente de coloane), l-au determinat pe autorul cercetării (Mărghită 1970, p. 580, 591-592) să le considere ca elemente ce evidențiază un anumit grad de urbanizare al așezării.

⁴⁶ Devierea cursului râului Mureș și ridicarea unui dig protector pe malul stâng al cursului de apă, impuse de lucrările de construcție ale termocentralei de la Mintia, au determinat, în anul 1967, inițierea săpăturilor de salvare în această zonă prin dezvelirea grupului de cuptoare și a termelor romane (Floca, Ferenczi, Mărghită 1970).

⁴⁷ Floca, Vasiliev 1968, p. 121-152; Petculescu 1981, p. 109-114; Petculescu et alia 1981, p. 70-75; Petculescu et alia 1982, p. 73-76; Petculescu et alia 1983, p. 45-50; Petculescu et alia 1984, p. 117-119; Petculescu et alia 1986, p. 59-62.

⁴⁸ Floca, Mărghită 1970, p. 43-57; Petculescu 1981, p. 109-114; 1982, p. 84-89; 1983, p. 45-50; 1984, p. 117-119; Petculescu, Nemoianu 1981, p. 70-75; 1982, p. 73-76; Petculescu et alia 1986, p. 59-62.

⁴⁹ Cercetările arheologice au fost efectuate între anii 1967-1969 de către un colectiv de arheologi de la muzeul din Deva (L. Mărghită) și de la Institutul de istorie și arheologie din Cluj (Lucia Țeposu Marinescu, V. Vasiliev). Din anul 1971 investigațiile la cel mai extins complex termal din Dacia ce aparținea trupelor auxiliare, însoțite și de lucrări de consolidare, au fost continuate de specialiști de la Muzeul Național de Istorie a României (Lucia Țeposu Marinescu, L. Mărghită, Anișoara Sion și Cristina Crăciun) și de la muzeul din Deva (Ioan Andrișoiu) (Floca, Ferenczi, Mărghită 1970, p. 8-9; Țeposu Marinescu, Mărghită 1975, p. 217-229; Țeposu Marinescu et alia 1979, p. 105-126; 7, 1984, p. 121-127; Sion, Țeposu Marinescu 1979, p. 224-225).

⁵⁰ Andrișoiu 1979a, p. 227-230; 1979b, p. 265-274.

⁵¹ *Situri* 1996, p. 124, nr. 288, Vețel – Micia.

Din anul 2000, cercetările de la Micia, reluate după aproximativ un deceniu, cu o nouă modalitate de abordare și noi obiective, sunt îndreptate în direcția investigării etapei de început, a evoluției în timp și a cunoașterii planimetriei vicusului militar, care se constituie pe lângă cel mai mare castru de trupe auxiliare cunoscut în provincia Dacia⁵².

Acestea vor fi facilitate de cercetările aerofotogrametrice întreprinse în anul 2000 de către W.S. Hanson de la Universitatea din Glasgow, în cadrul unui grant care urmărea investigarea, prin această modalitate, a siturilor de referință de pe cursul mijlociu al Mureșului⁵³.

În paralel, sunt publicate diferite materiale arheologice (inscripții, monumente funerare, altare votive) rezultate din descoperirile fortuite sau din cercetările efectuate la Micia⁵⁴. Descifrarea, copierea și publicarea inscripțiilor de pe monumentele votive sau funerare s-a bucurat de timpuriu de atenție din partea specialiștilor. Amintim în acest sens nume cunoscute în domeniul cercetării începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, precum J.F. Neigebaur, A. Fodor, M.J. Ackner, Torma C.⁵⁵, Téglás G.⁵⁶, Th. Mommsen⁵⁷ și mai recent, I.I. Russu⁵⁸ incluzând monumentele epigrafice, votive și funerare, în corpusuri de inscripții. Micia va fi abordată sub diferite aspecte, evidențiate de variate categorii de descoperiri, în numeroase studii sau monografii, purtând semnături prestigioase (V. Christescu, C. Daicoviciu, I.I. Russu, M. Macrea, Oct. Floca, D. Tudor, N. Gostar, Lucia Țeposu Marinescu, M. Bărbulescu, L. Mărghitan, D. Alicu, S. Sanie, C.C. Potolescu, L. Petculescu, V. Wollman, C.L. Băluță etc.).

O altă categorie de studii, îmbinând rezultatele cercetărilor arheologice cu analiza textelor epigrafice, încearcă să definească atributele fortificației sau trăsăturile așezării de pe Mureș, ca și statutul său juridic, compoziția socială a comunității etc⁵⁹. Acestora li se adaugă apoi și câteva sinteze privitoare la unele categorii de piese. Astfel, primei încercări de prezentare a monumentelor, datorată lui Gr. Florescu⁶⁰, i s-a adăugat o nouă sinteză, mai cuprinzătoare, realizată de Lucia Țeposu Marinescu⁶¹, însoțită de tipologia monumentelor funerare, în care sunt incluse și descoperirile de la Micia.

⁵² Colectivul condus de dr. Liviu Petculescu este constituit dintr-un valoros grup de arheologi de la Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei (dr. Dorin Alicu), Muzeul Național de Istorie al României (Mihaela Simion) și Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva (Virginia Rădeanu, Mariana Egri). A se vedea cronicile cercetărilor de la Micia întreprinse în anii 1999-2002 (*CCA Campania 2000*, p. 268-270; *Campania 2001*, p. 330-332; *Campania 2002*, p. 337-338; Rădean, Cociș 2000, p. 205-208).

⁵³ Rezultatele acestor cercetări privitoare la Micia vor fi publicate de W.S. Hanson (www.gla.ac.uk/archaeology/projects/Dacia/micia.html), în colaborare cu I. A. Oltean de la Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, în vol. 38 al anuarului *ActaMN*.

⁵⁴ Pentru bibliografia completă a așezărilor antice de la Vețel-Micia a se vedea Alicu 1998, p. 401-425; Mărghitan 2000, p. 251-254; Rusu Pescaru, Pop 2002, p. 195-200; Rădeanu 2004, p. 267-270.

⁵⁵ Torma 1865a, p. 22-26; 1865b, p. 91; 1879, p. 108-111; 1880a, p. 234-236; 1880b; 1882, p. 97-147; 1863, p. 130, 132-133.

⁵⁶ Téglás 1885, p. 239-240; 1886, p. 68-69; 1891, p. 197, nr. 20-21; 1893, p. 253; 1890, p. 394; 1892, p. 443; 1895, p. 92; 1902a, p. 264-267; 1902b, p. 128-143.

⁵⁷ *CIL* III, nr. 1381-1383, 1386-1390, 1414, 6267, 7868-7869, 7871-7873, 7876, 12567, 12569, 12570, 13773.

⁵⁸ Volumul III/3 din seria *Inscripțiile Daciei romane. Dacia Superior - zona centrală*, care cuprinde și epigrafele de la Micia (p. 55-206, nr. 1-206), care au fost adunate, transcrise, traduse și însoțite de comentarii și indice de către I.I. Russu, în colaborare cu Oct. Floca și V. Wollmann.

⁵⁹ Floca 1968, p. 49-57.

⁶⁰ Florescu 1930, p. 72-148.

⁶¹ Țeposu Marinescu 1982.

Bibliografie

- Ackner 1856 – M.J. Ackner, *Die römischen Alterthümer und deutschen Burgen in Siebenbürgen*, 1856.
- Ackner 1857 – M.J. Ackner, *Die Colonien und militärischen Standlager der Römer in Dacien im heutigen Siebenbürgen*, în *JCC*, 2, 1857.
- Ackner, Müller 1865 – M.J. Ackner, F. Müller, *Die römischen Inschriften in Dacien*, Wien, 1865.
- Alicu 1998 – D. Alicu, *Bibliografia aşezărilor antice de la Veţel - Micia*, în *Sargetia*, 27, 1, 1997-1998, p. 401-425.
- Alicu 2002 – D. Alicu, *Addenda la repertoriul templelor romane din Dacia*, în *Apulum*, 39, 2002, p. 201-235.
- Alicu 2003 – D. Alicu, *Templele Miciei (II)*, în *Omagiu profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani*, Bibliotheca Musei Porolissensis IV, Zalău, 2003, p. 219-224.
- Alicu, Opreanu 2000 – D. Alicu, C. Opreanu, *Les amphithéâtres de la Dacie romaine*, Cluj-Napoca, 2000.
- Andriţoiu 1979a – I. Andriţoiu, *Şantierul arheologic Micia – Necropola. Raport pentru campania de săpături din 1978*, în *MCA*, Oradea, 1979, p. 227-230.
- Andriţoiu 1979b – I. Andriţoiu, *Morminte de incinerare în necropola romană de la Micia*, în *StComCaransebeş*, 1979, p. 265-274.
- Andriţoiu, Mărghitan 1976 – I. Andriţoiu, L. Mărghitan, *Monumente sculpturale romane reprezentând pe Jupiter Ammon, recent descoperite în Dacia Superior*, în *SCIVA*, 27, 1976, 1, p.45-54.
- Ardevan 1987 – R. Ardevan, *Veterani şi decurioni municipali în Dacia romană*, în *Sargetia*, 20, 1986-1987, p. 117-126.
- Ardevan 1998 – R. Ardevan, *Viaţa municipală în Dacia romană*, Timişoara, 1998.
- Barnea, Albu 1973 – Al. Barnea, I.P. Albu, *Piese de sculptură arhitectonică romană din colecţia Muzeului judeţean Hunedoara-Deva*, în *Sargetia*, 10, 1973, p. 155-172.
- Băluţă 1977 – C.L. Băluţă, *Lămpile romane din Muzeul judeţean Hunedoara Deva*, în *Sargetia*, 13, 1977, p. 209-228.
- Băluţă 1996 – C.L. Băluţă, *Lămpile romane din Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei*, în *ActaMN*, 33, 1, 1996, p. 89-113.

- Bărbulescu 1977a – M. Bărbulescu, *Capiteluri romane în Dacia intracarpatică*, în *Sargetia*, 13, 1977, p. 229-261.
- Bărbulescu 1977b – M. Bărbulescu, *Cultul lui Hercules în Dacia romană*, în *ActaMN*, 14, 1977, p. 173-189 ; 15, 1978, p. 219-233.
- Bărbulescu 1978 – M. Bărbulescu, *Cultul lui Hercules în Dacia romană*, în *ActaMN*, 15, 1978, p. 219-233
- Bărbulescu 1984 – M. Bărbulescu, *Interferențe spirituale în Dacia romană*, Cluj-Napoca, 1984.
- Benea 1993 – Doina Benea, *Vicus Tibiscus. Contribuții la istoria vici-lor militari din Dacia*, în *SCIVA*, 44, 1993, 3, p. 283-290.
- Benea 1995 – Doina Benea, *Die Urbanisierung der Vici Militari aus Dakien. Einfluss der demographischer Faktoren auf ihre Entwicklung*, în *Actes du II Colloque Romano-Suisse. Politique éditiltaire dans les provinces de l'Empire Romain*, Berne, 1995, p. 231-249.
- Christescu 1937 – V. Christescu, *Viața militară a Daciei romane*, București, 1937.
- Cumont 1894 – Fr. Cumont, *Neue Funde aus Dazien und Moesien*, în *AEM*, 17, 1894.
- Curta 1994 – Fl. Curta, *On the Dating of the „Vețel-Coșoveni” Group of Curved Fibulae*, în *EphNap*, 4, 1994, p. 233-265.
- Daicoviciu 1931 – C. Daicoviciu, *Micia I. Cercetări asupra castrului*, în *ACMIT*, 3, 1930-1931, p. 3-43 = *Dacica*, Cluj-Napoca, 1969, p. 162-175.
- Daicoviciu 1941 – C. Daicoviciu, *Templul maurilor din Micia (Templum deorum Maurorum Miciensium)*, în *Sargetia*, 2, 1941, p.117-125; =*Dacica*, 1969, p. 260-264.
- Daicoviciu 1969 – C. Daicoviciu, *Dacica. Studii și articole privind istoria veche a pământului românesc*, Bibliotheca Musei Napocensis I, Cluj, 1969.
- Daicoviciu H. 1969 – H. Daicoviciu, *Coronamente în formă de trunchi de piramidă arcuită pe teritoriul provinciei Dacia*, în *Apulum*, 7, 1, 1968, p. 333- 352.
- Ferri 1933 – S. Ferri, *Arte Romana sul Danubio*, Milano, 1933.
- Filipescu 1978 – B. Filipescu, *Descoperiri din perioada secolelor III-V e.n. de la Micia*, în *SCIVA*, 38, 1978, p. 40-51.
- Floca 1935 – Oct. Floca, *I culti orientali nella Dacia*, în *Ephemeris Dacoromana*, 6, 1935, p. 204-239.
- Floca 1937 – Oct. Floca, *Descoperiri arheologice în ținutul*

- Hunedoarei, în Sargetia, 1, 1937, p. 57-91.*
- Floca 1940 – Oct. Floca, *Monumenti romani inediti del distretio di Hunedoara, în Dacia, 7-8, 1939-1940, p. 337-343.*
- Floca 1941 – Oct. Floca, *Sisteme de înmormântare în Dacia romană, în Sargetia, 2, 1941.*
- Floca 1953a – Oct. Floca, *Câteva monumente epigrafice şi sculpturale din epoca sclavagistă romană, în Materiale, 1, 1953, p. 761-763.*
- Floca 1953b – Oct. Floca, *O zeitate orientală. Jupiter Erapolitanus, în Materiale, 1, 1953, p. 773-784.*
- Floca 1968a – Oct. Floca, *Monumente epigrafice şi sculpturale de la Micia, în ActaMN, 5, 1968, p. 449-457.*
- Floca 1968b – Oct. Floca, *Pagus Miciensis, în Sargetia, 5, 1968, p. 49-57.*
- Floca 1969 – Oct. Floca, *Micia, pagus Daciae, în Hommages á Marcel Renard, coll. Latomus, 103, 1969, p. 224-232.*
- Floca, Vasiliev 1968 – Oct. Floca, V. Vasiliev, *Amfiteatrul roman de la Micia, în Sargetia, 5, 1968, p. 121-151.*
- Floca, Mărghitan 1970 – Oct. Floca, L. Mărghitan, *Noi consideraţii privitoare la castrul roman de la Micia, în Sargetia, 7, 1970, p. 43-57.*
- Floca, Ferenczi, Mărghitan 1970 – Oct. Floca, Şt. Ferenczi, L. Mărghitan, *Micia. Grupul de cuptoare romane de la Micia, Deva, 1970.*
- Floca, Wolski 1973 – Oct. Floca, Wanda Wolski, *Aedicula funerară în Dacia romană, în BMI, 42, 1973, 3, p. 3-51.*
- Florescu 1930 – Gr. Florescu, *I monumenti funerari della „Dacia Superior”, în Ephemeris Dacoromana, 4, 1930, p. 72-148.*
- Fodor 1840 – A.L. Fodor, *Führer für Freunde vaterländischer Alterthümer in verschiedenen Theilen und Ortschaften Siebenbürgens, Deva, 1840, mss., vol.VII.*
- Fodor 1844 – A.L. Fodor, *Gyűjteménye némely marosnémeti es veczeli határom kiasott római sirés emlékköveknek, Cluj, 1844.*
- FunDacorom* 2003 – *** *Funeraria Dacoromana. Arheologia funerară a Daciei romane, Universitatea “Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca, Publicaţiile Institutului de Studii Clasice (coordonator M. Bărbulescu), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.*
- *** – *Geografia României. Carpaţii Româneşti şi Depresiunea Transilvaniei, vol. III, Ed. Academiei, Bucureşti, 1987.*
- Gheorghişă 1975 – Marieta Gheorghişă, *Opaite romane de la Micia, în*

- Sargetia*, 11-12, 1974-1975, p. 51-56.
- IstRom 2001 – *** *Istoria Românilor*, vol. I- II, Ed. Enciclopedică, București, 2001.
- Ghiurca 1994 – V. Ghiurca, *Încercare de identificare topografică a unor geme romane din Muzeul de Istorie a Transilvaniei*, în *ActaMN*, 31, 1994, 1, p. 223-229.
- Glodariu 1966 – I. Glodariu, *Legio IV Flavia Felix în Dacia*, în *ActaMN*, 3, 1966, p. 429-435.
- Goos 1876 – C. Goos, *Chronik der archaeologischen Funde Siebenbürgens*, în *AVSL*, 13, 1876, s.v. Veczel.
- Gostar 1951 – N. Gostar, *Vămile Daciei*, în *SCIV*, 2, 1951, 2, p. 165-181.
- Gostar 1973 – N. Gostar, *Sur Jupiter Héliopolitain en Dacie*, în *AUI*, 19, 1973, p. 253-268.
- Gostar 1975 – N. Gudea, *Sistemul defensiv al Daciei romane. Câteva observații în legătură cu faza de pământ a castrelor*, în *AIIA*, Cluj-Napoca, 18, 1975, p. 71-87.
- Gudea 1976 – N. Gudea, *Observații în legătură cu unele "Note epigrafice"*, în *SCIVA*, 27, 4, 1976, p. 102-103.
- Gudea 1977 – N. Gudea, *Limesul Daciei romane de la Traianus (106) la Aurelianus (275)*, în *ActaMP*, 1, 1977, p. 97-114.
- Hohenhausen 1773 – J. Hohenhausen, *Die Alterthümer Daciens in dem heutigen Siebenbürgen*, Wien 1773.
- Hügel 1996 – P. Hügel, *Cărmizi romane șampilate descoperite la Cladova (jud. Arad)*, în *Ziridava*, 19-20, 1996, p. 73-78.
- Isac et alia 1973 – D. Isac, V. Wollmann, I.P. Albu, *Monumente funerare reprezentând lei descoperite în județul Hunedoara*, în *Sargetia*, 10, 1973, p. 144-148.
- Jáno 1912 – Jáno B., *Római emlékek Hunyadvármegyében*, în *ArchÉrt*, 32, 1912, p. 396-399.
- Jáno 1913 – Jáno B., *Rómaikori leletek Erdélyből*, în *DolgCluj*, 4, 1913, p. 260-261.
- Jung 1894 – J. Jung, *Bericht aus Siebenbürgen*, în *AEM*, 17, 1894, p. 11-12.
- Király 1894 – Király P., *Dacia Provincia Augusti*, vol. I, Becichechul Mare, 1984.
- Kuun 1899 – Kuun G., *Társulatunk előzményei és előjelei*, în *HTRTE*, 10, 1899, p. 105-121.
- Kuun 1904 – Kuun G., *Két romai szobor a maros-németi kertben*, în *HTRTE*, 14, 1904, p. 17-20.

- Lascu 1968 – N. Lascu, *Știri din arhivele clujene referitoare la inscripțiile romane din Transilvania*, în *ActaMN*, 5, 1968, p. 137-142.
- Macrea 1957 – M. Macrea, *Apărarea graniței de vest și nord-vest a Daciei pe timpul lui Caracalla*, în *SCIV*, 8, 1957, p. 215-251.
- Macrea 1965 – M. Macrea, *Cercetările privind epoca romană în Transilvania de la început până în zilele noastre*, în *ActaMN*, 2, 1965, p. 141-162.
- Macrea 1969 – M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969.
- Mărghitan 1968 – L. Mărghitan, *Cărămizi cu ștampila legiunii a XIII-a Gemina recent descoperite*, în *RevMuz*, 5, 1968, p. 446-448.
- Mărghitan 1969 – L. Mărghitan, *Monede din secolul al IV-lea descoperite la Micia*, în *RevMuz*, 6, 1969, p. 67-69.
- Mărghitan 1970 – L. Mărghitan, *Micia a fost un "pagus" în tot timpul stăpânirii romane?*, în *SCIVA*, 21, 1970, 4, p. 579-593.
- Mărghitan 1971 – L. Mărghitan, *Un cuptor din centrul de ars obiecte ceramice recent descoperit la Micia*, în *Apulum*, 9, 1971, p. 531-535.
- Mărghitan 1974a – L. Mărghitan, *O nouă inscripție descoperită la Micia*, în *SCIVA*, 25, 1974, 1, p. 143-148.
- Mărghitan 1974b – L. Mărghitan, *Considerații referitoare la sistemul vamal din cadrul Banatului în epoca romană*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 105-109.
- Mărghitan 1976 – L. Mărghitan, *Câteva considerații privitoare la ceramica din termele de la Micia*, în *MuzNaț*, 3, 1976, p. 133-141.
- Mărghitan 1978 – L. Mărghitan, *Fortificații dacice și romane. Sistemele de pe cursul mijlociu și inferior al Mureșului*, București, 1978.
- Mărghitan 1978 – L. Mărghitan, *Considerații referitoare la drumul roman de pe valea Mureșului inferior*, în *Ziridava*, 9, 1978, p. 49-53.
- Mărghitan 1996 – L. Mărghitan, *Rolul economic al așezării romane Micia în cadrul provinciei Dacia*, în *Sargetia*, 24, 1, 1995-1996, p. 319-325.
- Mărghitan 2000 – L. Mărghitan, *Leu funerar din marmură provenit de la Micia*, în *Sargetia*, 28-29, 1, 1999-2000, p. 251-254.
- Mărghitan, Vasiliev 1968 – L. Mărghitan, V. Vasiliev, *Materiale epigrafice descoperite la Micia*, în *Apulum*, 7, 1, 1968, p. 423-430.
- Mărghitan, Petolescu 1978 – L. Mărghitan, C. Petolescu, *Les cultes orientaux à*

- Micia*, în *Hommages à Marten Vermaseren*, Leiden, vol. II, 1978, p. 718-731.
- Muntean 2000 – D. Muntean, *Lumea de dincolo în funeraria din Dacia romană (I)*, în *Sargetia*, 30, 1999-2000, p. 169-179.
- Mușețeanu 1986 – C. Mușețeanu, *Raport preliminar asupra campaniei arheologice de la Micia, punctul edificiul roman din anul 1983*, în *CercArh*, 8, 1986, p. 63-65.
- Neigebaur 1851 – J.F. Neigebaur, *Dacien. Aus den Ueberresten des klassischen Alterthums, mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen*, Brașov, 1851.
- Nemoianu 1979 – Al. Nemoianu, *Trei obiecte paleocreștine descoperite la Veșel (jud. Hunedoara)*, în *MB*, 29, 1979, 1-3, p. 130-132.
- Opreanu 2001 – C. Opreanu, *Particularitățile modelului de urbanizare în Dacia romană. Contribuție la studiul integrării Daciei în civilizația romană*, în *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Bibliotheca Musei Napocensis XX, Cluj-Napoca, 2001, p. 427-428.
- Opriș 1988 – I. Opriș, *Protejarea mărturiilor cultural-artistice din Transilvania și Banat după Marea Unire*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1988.
- Pescaru, Rusu – E. Pescaru, Adriana Rusu, *Des Orientaux dans le pagus romain de Micia*, în *Sargetia*, 25, 1992-1994, p. 171-180.
- Petculescu 1978 – L. Petculescu, *Un fragment de diplomă militară de la Micia*, în *Acta MN*, în *ActaMN*, 15, 1978, p. 131-133.
- Petculescu 1980 – L. Petculescu, *Închizătoare de balteus în Dacia*, în *Potaissa*, 2, 1980, p. 55-62.
- Petculescu 1981 – L. Petculescu, *Castrul de la Micia (Veșel, jud. Hunedoara) în cadrul sistemului de apărare al Daciei romane*, în *MuzNaț*, 5, 1981, p. 109-114.
- Petculescu 1982 – L. Petculescu, *Noi descoperiri epigrafice în castrul Micia*, în *Potaissa*, 3, 1982, p. 84-89.
- Petculescu 1983a – L. Petculescu, *Prinzătoare de teacă romane din Dacia*, în *ActaMN*, 20, 1983, p. 451-466.
- Petculescu 1983b – L. Petculescu, *Cercetări arheologice în castrul Micia*, în *CercArh*, 6, 1983, p. 45-50.
- Petculescu 1984 – L. Petculescu, *Cercetări arheologice în castrul Micia*, în *CercArh*, 7, 1984, p. 117-119.
- Petculescu, Nemoianu 1981 – L. Petculescu, A. Nemoianu, *Raport preliminar asupra săpăturilor arheologice 1978-1979 în castrul Micia (com. Veșel, jud. Hunedoara)*, în *CercArh*, 4,

- 1981, p. 70-75.
- Petculescu Nemoianu 1982 – L. Petculescu, A. Nemoianu, *Săpăturile arheologice din castrul Micia (com. Veşel, jud. Hunedoara)*, în *CercArh*, 5, 1982, p. 73-76.
- Petculescu et alia 1986 – L. Petculescu, B. Filipescu, Cristina Crăciun, *Raport asupra săpăturilor arheologice din castrul Micia (com. Veşel, jud. Hunedoara)*, în *CercArh*, 8, 1986, p. 59-62.
- Petolescu C. 1975 – Carmen Petolescu, *Monete descoperite la Micia*, în *BSNR*, 67-69, 1974-1975, p. 91-94.
- Petolescu C., Mărghitan 1984 – Carmen Petolescu, L. Mărghitan, *Tezaurul de monede imperiale de la Micia*, în *Studii şi cercetări de numismatică*, 8, 1984, p. 119-127.
- Petolescu 1972 – C.C. Petolescu, *Cohors II Hispanorum la Micia*, în *Sargetia*, 9, 1972, p. 43-49.
- Petolescu 1973 – C.C. Petolescu, *Încă un monument funerar din Dacia Superior cu chipul zeului Ammon*, în *Apulum*, 11, 1973, p. 733-741.
- Petolescu 1976 – C.C. Petolescu, *Note epigrafice (Seria a III-a. Inscriptii de la Micia)*, în *SCIVA*, 27, 1976, 3, p. 393-398.
- Petolescu 1977 – C.C. Petolescu, *L'organisation de la frontière romaine dans la vallée du Mureş (Dacia Superior). Studien zu den Militärgrenzen Roms*, II, în *Vorträge des 10. Internationalen Limeskongresses in der Germania Inferior*, Köln-Bonn, 1977, p. 367-372.
- Petolescu 1978 – C.C. Petolescu, *Les colons d'Asie Mineure dans la Dacie romaine*, în *Dacia*, 24, 1978, p. 213-218.
- Petolescu 1995a – C.C. Petolescu, *Unităţi auxiliare în Dacia romană (I-III)*, în *SCIVA*, 46, 1995, 1, p. 33-51; 3-4, p. 237-275; 47, 1996, 1, p. 21-38.
- Petolescu 1995b – C.C. Petolescu, *Unităţi auxiliare în Dacia romană (I-III)*, în *SCIVA*, 46, 1995, 3-4, p. 237-275.
- Petolescu 1996 – C.C. Petolescu, *Unităţi auxiliare în Dacia romană (I-III)*, în *SCIVA*, 47, 1996, 1, p. 21-38.
- Petolescu 1997 – C.C. Petolescu, *Die Auxiliareinheiten von Dakien*, în *ActaMN*, 34, 1, 1997, p. 74-149.
- Petolescu 2002 – C.C. Petolescu, *Auxilia Daciae, Ars Docendi*, Bucureşti, 2002.
- Petolescu, Mărghitan 1974 – C.C. Petolescu, L. Mărghitan, *Țigle şi cărămizi ştampilate din termele de la Micia*, în *MuzNaţ*, 1, 1974, p. 247-258.
- Picioruş 1979 – Veronica Picioruş, *Contribuţii la cunoaşterea*

- activității muzeului din Deva în perioada interbelică, în Sargetia, 14, 1979, p. 527-540*
- Piso 1995 – I. Piso, *Le territoire de la Colonia Sarmizegetusa*, în *EphNap*, 5, 1995, p. 63-82.
- Pop 1971 – C. Pop, *Monumente sculpturale romane din Transilvania*, în *Apulum*, 9, 1971, p. 553-570.
- Pop 1972 – C. Pop, *Câteva reprezentări figurate romane din județul Hunedoara*, în *Sargetia*, 9, 1972, p. 67-74.
- Pop 1983 – C. Pop, *Bronzuri figurate romane în Muzeul de istorie al Transilvaniei*, în *ActaMN*, 20, 1983, p. 467-484.
- Pop 1994a – C. Pop, *Ulpia Traiana Sarmizegetusa și teritoriul ei: coloniști, religii, lăcașuri de cult*, în *EphNap*, 4, 1994, p. 61-73.
- Pop 1994b – C. Pop, *Religie și urbanism în Dacia romană*, în *Sargetia*, 25, 1992-1994, p. 181-192.
- Pop et alia 1972 – C. Pop, V. Moga, I.Al. Aldea, *Noi medalioane funerare lucrate aparte din Dacia Superioară*, în *ActaMN*, 9, 1972, p. 503-523.
- Pop, Găzdac – C. Pop, C. Găzdac, *Câteva geme inedite din Dacia romană*, în *EphNap*, 3, 1993, p. 143-148.
- Protase 1960 – D. Protase, *Un nou tip de medalioane funerare romane în Dacia*, în *SCIV*, 2, 1960, 2, p. 323-334.
- Protase 1967 – D. Protase, *Legiunea a III-a Flavia la nordul Dunării și apartenența Banatului și Olteniei de vest la provincia Dacia*, în *ActaMN*, 4, 1967, p. 47-72.
- Protase 1996 – D. Protase, *Les frontieres de la province de Dacie au temps de l'empereur Trajan*, în *Ommagio a Dinu Adameșteanu*, Cluj-Napoca, 1996, p. 135-139.
- Rădeanu 2004 – Virginia Rădeanu, *Diana Sancta Potentissima și maurii de la Micia*, în *Apulum*, 41, 2004, p. 267-270.
- Rădeanu, Cociș 2000 – Virginia Rădeanu, S. Cociș, *Un nou atelier de fibule din Dacia romană: Micia*, în *Sargetia*, 28-29, 1, 1999-2000, p. 205-208.
- Rusu 1979 – Adriana Rusu, *Bronzuri figurate romane în Muzeul județean din Deva*, în *Sargetia*, 14, 1979, p. 173-183.
- Rusu-Pescaru, Alicu 2000 – Adriana Rusu-Pescaru, D. Alicu, *Templele romane din Dacia*, Acta Musei Devensis I, Deva, 2000.
- Rusu-Pescaru, Pop 2002 – Adriana Rusu-Pescaru, C. Pop, *Monumente figurate descoperite la Micia*, în *Sargetia*, 30, 2001-2002, p. 195-199.
- Russu 1969 – I. I. Russu, *Elemente siriene în Dacia intracarpatică*

- şi rolul lor în “colonizarea” şi romanizarea provinciei, în *ActaMN*, 6, 1969, p. 167-185.
- Russu 1972 – I. I. Russu, *Auxilia provinciae Daciae (În legătură cu lucrarea lui J. Beneş)*, în *SCIV*, 23, 1972, 1, p. 63-77.
- Russu 1980 – I. I. Russu, *Veterani et cives romani miciensis*, în *SCIVA*, 31, 1980, 3, p. 445-454.
- Russu 1983 – I. I. Russu, *Un medalion funerar roman din Micia (Hunedoara) în Muzeul de istorie Ploieşti*, în *SCIVA*, 34, 1983, 2, p. 163-166.
- Sanie 1970 – S. Sanie, *L'onomastique orientale de la Dacie romaine (I-II)*, în *Dacia*, 14, 1970, p. 151-170.
- Sanie 1973 – S. Sanie, *Onomastica orientală din Dacia romană (II)*, în *ActaMN*, 10, 1973, p. 151-169.
- Sanie 1981 – S. Sanie, *Culte orientale în Dacia romană, I. Cultele siriene şi palmiriene*, Bucureşti, 1981.
- Sanie 1999 – S. Sanie, *Classica et orientalia (V)*, în *SCIVA*, 50, 1999, 3-4, p. 174-175.
- Sion, Țeposu-Marinescu 1978 – Anișoara Sion, Lucia Țeposu Marinescu, *Raport asupra cercetărilor din termele de la Micia, Vețel (jud. Hunedoara). Campania 1978*, în *MCA*, Oradea, 1979, p. 224-225.
- Situri 1996 – *** *Situri arheogice cercetate în perioada 1983-1992*, Comisia Națională de Arheologie, Brăila, 1996.
- Téglás 1885 – Téglás G., *Inscripfen aus Dacien*, în *AEM*, 9, 1885, p. 239-240.
- Téglás 1886 – Téglás G., *Archaeologiai s ta D v t l Veczelig-kivonat*, în *HTRT *, 3, 1886, p. 68-69.
- T gl s 1888 – T gl s G., *Adal kok Dacia felirattan haz*,  n  rdM z, 5, 1888, p. 239-241.
- T gl s 1889 – T gl s G., *Romai k n nya a Dev i nev *,  n *Arch rt*, 9, 1889, p. 390-396.
- T gl s 1890 – T gl s G., *Ujabb adall kok Dacia felirattan haz*,  n  rdM z, 7, 1890.
- T gl s 1895 – T gl s G., *A huyadmegyei t rtenelemi  s r geszeti t rsulat k reb l*,  n *Arch rt*, 15, 1895, p. 91-92.
- T gl s 1902a – T gl s G., *Hunyadv rmegye t rt nete*, Budapest, 1902, p. 128-143.
- T gl s 1902b – T gl s G., *Ujabb adall kok Dacia felirattan haz*,  n  rdM z, 19, 1902, p. 264-267.

- Torma 1865a – Torma C., *Római feliratok Erdélyből*, în *Arch Közl*, 5, 1865, p. 22-26.
- Torma 1865b – Torma C., *Über einige dakische Inschriften*, în *MCC*, 10, 1865.
- Torma 1879 – Torma C., *Neue Inschriften aus Dacien*, în *AEM*, 3, 1879, p. 108-111.
- Torma 1880a – Torma C., *Revidirte und neue Inschriften zu CIL III (Dacia)*, în *AEM*, 4, 1880, p. 234-236.
- Torma 1880b – Torma C., *Répertórium Dacia regiség- és felirattani irodalmához*, Budapest, 1880.
- Torma 1882 – Torma C., *Inschriften aus Dacien, Moesia superior und Pannonia inferior*, în *AEM*, 6, 1882, p. 97-147.
- Teodor 1992 – D. Teodor, „*Fibule digitate*” din secolele VI-VII în spațiul carpato-danubiano-pontic, în *ArhMold*, 15, 1992, p. 119-152. Tudor 1962
- Tudor 1968 – D. Tudor, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, București, 1968.
- Țeposu David 1960 – Lucia Țeposu David, *Gemele și cameele din Muzeul Arheologic din Cluj*, în *OmCD*, p. 525-534.
- Țeposu David 1964 – Lucia Țeposu David, *O gemă de la Micia cu reprezentarea lui Harpocrate*, în *SCIV*, 15, 1964, 2, p. 257-262.
- Țeposu Marinescu 1972a – Lucia Țeposu Marinescu, *Despre originea unor tipuri de monumente funerare din Dacia Superior*, în *SCIV*, 23, 1972, 2, p. 215-222.
- Țeposu Marinescu 1972b – Lucia Țeposu Marinescu, *Statuile feminine drapate din Muzeul județean Hunedoara-Deva*, în *Sargetia*, 9, 1972, p. 55-66.
- Țeposu Marinescu 1974a – Lucia Țeposu Marinescu, *Despre aedicula funerară în Dacia romană*, în *SCIVA*, 25, 1974, 3, p. 417-425.
- Țeposu Marinescu 1974b – Lucia Țeposu Marinescu, *Probleme de artă provincială romană (I). Edicule funerare din Dacia*, în *MuzNaț*, 1, 1974, p. 13-22.
- Țeposu Marinescu 1976 – Lucia Țeposu Marinescu, *Despre îmbrăcămintea populației din provincia Dacia*, în *MuzNaț*, 3, 1976, p. 125-132.
- Țeposu Marinescu 1977 – Lucia Țeposu Marinescu, *Considerații cu privire la arta funerară din Dacia Porolissensis*, în *ActaMP*, 1, 1977, p. 112-134.
- Țeposu Marinescu 1979a – Lucia Țeposu Marinescu, *L'atelier de Micia*, în

- Sargetia*, 14, 1979, p. 155-163.
- Țeposu Marinescu 1979b – Lucia Țeposu Marinescu, *O statueta de bronz de la Micia*, în *CercArh*, 3, 1979, p. 405-408.
- Țeposu Marinescu 1982 – Lucia Țeposu Marinescu, *Funerary Monuments in Dacia Superior and Dacia Porolissensis*, în *BAR*, 128, 1982.
- Țeposu Marinescu 1983 – Lucia Țeposu Marinescu, *O gemă de la Micia cu reprezentarea lui Ganymede*, în *Studia Antiqua et Archaeologica*, 1, Iași, 1983, p. 164-170.
- Țeposu Marinescu 1985 – Lucia Țeposu Marinescu, *Cu privire la urbanizarea Miciei*, în *Sargetia*, 18-19, 1984-1985, p. 125-129.
- Țeposu Marinescu 1991 – Lucia Țeposu Marinescu, *Tipuri de statuete de bronz romane din Dacia*, în *Sargetia*, 21-24, 1988-1991, p. 63-81.
- Țeposu Marinescu 1997 – Lucia Țeposu Marinescu, *Micia - pagus Daciae*, în *CercArh*, 10, 1997, p. 357-364.
- Țeposu Marinescu, Mărghită 1969 – Lucia Țeposu, L. Mărghită, *Monumente funerare de la Micia (Partea II)*, în *ActaMN*, 6, 1969, p. 159-164.
- Țeposu Marinescu et alia 1975 – Lucia Țeposu Marinescu, L. Mărghită, C. Petolescu, *Thermele de la Micia. Raport asupra săpăturilor din anii 1971-1974*, în *CercArh*, 1, 1975, p. 217-229.
- Țeposu Marinescu et alia 1979 – Lucia Țeposu, Anișoara Sion, L. Petculescu, I. Andrițoiu, M. Brăileanu, *Șantierul arheologic Micia (Vețel, jud. Hunedoara)*, în *CercArh*, 3, 1979, p. 105-126.
- Țeposu Marinescu et alia 1984 – Lucia Țeposu, Anișoara Sion, I. Andrițoiu, *Cercetările arheologice din termele romane de la Micia*, în *CercArh*, 7, 1984, p. 121-127.
- Țeposu Marinescu et alia 1988 – Lucia Țeposu, Anișoara Sion, I. Andrițoiu, *Cercetări arheologice la Micia. Sector terme*, în *CercArh*, 8, 1988, p. 53-58.
- Țeposu Marinescu, Pop 2000 – Lucia Țeposu Marinescu, C. Pop, *Statuete de bronz din Dacia Romană. Monografii*, 1, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2000.
- Vasiliev, Mărghită 1968 – V. Vasiliev, L. Mărghită, *Materiale epigrafice descoperite la Micia*, în *Apulum*, 7, 1, 1968, p. 424-431.
- VețelMon 2002 – *Comuna Vețel. Studiu monografic complex*, (N. Edroiu - coordonator, D. Pintilie, Mariana Pintilie, V. Oargă, C. Budeancă, S. Neag, M. Vasiliev, L. Mărghită Mendiăc), Ed. Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002.
- Winkler, Hopârtean 1973 – Iudita Winkler, Ana Hopârtean, *Moneda antică la*

Potaissa, Cluj, 1973.

- Wollmann 1973 – V. Wollmann, *Cercetări privind carierele de piatră din Dacia romană*, în *Sargetia*, 10, 1973, p. 105-130.
- Wollmann 1982 – V. Wollmann, *Johann Michael Ackner (1782-1862). Leben und Werk*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982.
- Wollmann 1996 – V. Wollmann, *Mineritul metalifer, extragerea sării și carierele de piatră în Dacia romană*, Bibliotheca Musei Napocensis XIII, Cluj-Napoca, 1996.

THE HISTORY OF THE INVESTIGATIONS CONCERNING THE SETTLEMENT AND THE ROMAN CAMP FROM MICIA

Abstract

A veil of oblivion and silence covered the Roman camp and the civil settlement from Micia after the Aurelian retreat, when these ones lost their value, importance and utility. They would experience profound deteriorations and destructions due to time and people. In the early Middle Ages, the ruins of Micia would become quarries, the materials taken from here being used at various constructions. Then, monuments from Micia were removed in order to decorate the castles of Transylvanian princes (Gabriel Bethlen) or those of the earls in the area (Kuun G. in Mintia, Jósika L. in Brănişca or Nopcea in Zam etc.), the imperial court in Vienna (Carol VI) and by other collectors. The ruins of Micia would also undergo ample destructions when the road to Arad was consolidated, when the railway Deva – Arad was built (1869) and when a large thermal power station was built, to a great extent, over the archaeological site in the 60s of the 20th century.

The first information relating to the ruins of the Roman camp and settlement from Micia appeared at the beginning of the 18th century (Giuseppe Ariosti, A.F. Marsigli). The inscriptions from Micia came to be known, starting with the 19th century, thanks to foreign experts (J.F. Neigebaur, Th. Mommsen, J.Jung) or Transylvanian specialists (M.J.Ackner, C. Goos, Téglás G. etc.).

Although the first archaeological investigations took place in the middle of the 19th century (Neigebaur, 1847), the beginnings of the real archaeological investigations in Micia are recorded only in the 20th century (C. Daicoviciu, 1929 – 1930 and O. Floca, 1935, 1939, 1947-1948).

The construction of a large thermal power station (1967), that overlapped and affected the southern and eastern parts of the settlement, the eastern necropolis as well as the southern part of the camp, aroused, in its early stages, an increased interest in the research of the site from Micia. Specialists from the museum of Deva, along with those from the Archaeological Institute and the Transylvania History Museum of Cluj – Napoca, as well as experts from the Romanian History Museum of Bucharest, investigated the site in the 60s and 80s, as follows: the camp (Oct. Floca, L. Marghitan, L. Petculescu), the group of ovens for ceramics and building materials (Oct. Foca, St. Ferenczi, L. Marghitan), parts of the settlement (L. Marghitan), the amphitheatre (Oct. Floca, V. Vasiliev), the thermae (L. Marinescu) and the eastern necropolis (I. Andritoiu). Many of the discoveries made in those years have been promoted by means of publishing.

The archaeological investigations from Micia were resumed by a group of experts from Bucharest, Cluj – Napoca and Deva in 2000, aiming at investigating the evolution of the military vicus that greatly developed in the 3rd century. In their archaeological investigation, the group of researchers, directed by L. Petculescu, benefit from the aerophotogrameter studies realized by W.S. Hanson (Glasgow).